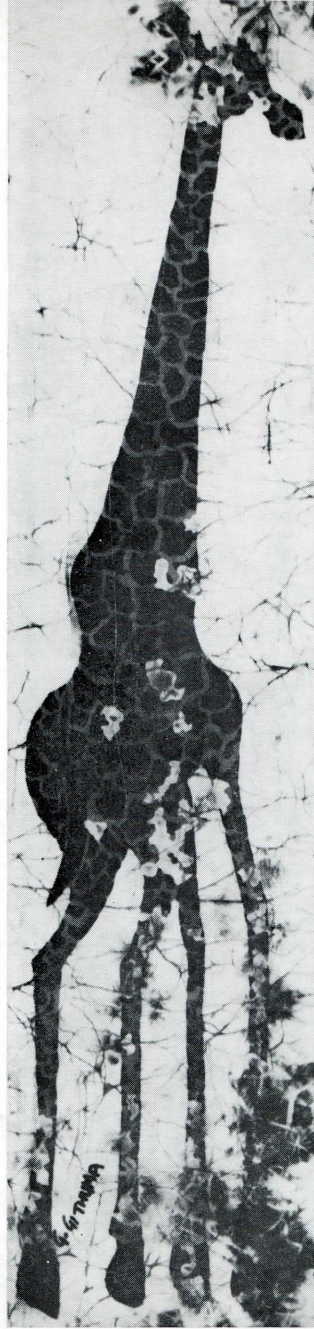

4625

BATIK

V SODOBNI UMETNOSTI
V Z H O D N E
A F R I K E

SLOVENSKI
ETNOGRAFSKI MUZEJ
LJUBLJANA

SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ

K E.01 A.11.02

SEM

1971

900830108

COBISS ®

4625

Okc. 108/83/8

Razstavo je pripravil
Slovenski etnografski muzej
v Ljubljani

dkr. 102/23/0

BATIK

V SODOBNI UMETNOSTI
VZHODNE AFRIKE

GRAD GORIČANE 1971
GALERIJA VELENJE

Wathome, Masajke.

BATIK V SODOBNI UMETNOSTI VZHODNE AFRIKE

Batik je, kot je dobro znano, tehnika voščene prevleke z nanašanjem vzorcev na blago in je najbolj razširjena v jugovzhodni Aziji, kjer so jo uporabljali samo pri tekstilu, z močno stiliziranimi tradicionalnimi motivi, prevlečenimi s tankimi, pajčevinastimi nitmi, ki so nastale s pokanjem voska pri barvnem postopku.

Svojo tradicijo pa ima ta tehnika tudi v zahodni Afriki, kjer so uporabljali za prevleko škrob namesto voska. Pred približno desetimi leti pa se je razširila tudi v vzhodni Afriki, in sicer kot nova tehnika v slikarstvu. Predstavili sta jo Una Bairns, ki je takrat poučevala tekstilni vzorec na univerzi v Nairobiju in znana slikarka iz Nairobija Robin Anderson. Verjetno je zmotno, če uporabimo besedo predstavili, saj sta to tehniko čuvali kot njuno skrivnost pred vsemi, razen pred nekaterimi študenti na univerzi v Nairobiju.

Že od vsega začetka se je kenijska oblika batika razlikovala od svojega severovzhodnega azijskega modela, saj je tu niso uporabljali za tekstilne vzorce, temveč kot medij v umetniškem izrazu. Uporaba čopiča namesto klasičnega tjantinga¹ je pomenila, da so okrasno stilizacijo izvirnika opustili v zameno za svobodo stila, občutljivih linij in delov strukture, oblikovane s potezami čopiča kot tudi tradicionalnega razlitja in lomljenja voska. Prvotni materiali, ki so jih uporabljali, so bile dylon barve na bombažnem batistu ali svili in parafinski vosek kot prevleka. Dylon barve so težile k monotonosti, toda s spretnim uporabljanjem teh barv so dosegli prijetno harmonijo barvnih tonov. Pozneje pa so uporabljali tudi druge barve, s katerimi so hoteli še bolj izraziti značilni afriški kolorit.

Že prvi batiki so postali močno popularni. Umetniki so delali predvsem za turistično publiko, zato so tudi upoštevali okus te publike. Teme so omejevali na afriški živalski svet in masajske bojavnike. Potem so trije študentje iz Ugande, ki so študirali umetnost na univerzi v Nairobiju — Theophilus Mazinga, Pontiac Nkuubi in Gard Okello storili precejšnjo uslugo mediju s tem, da so izdali skrivnost tehničnega postopka batika drugim umetnikom, sami pa so batik povzdignili v poseben lokalni umetniški stil. Upodabljati so začeli scene iz tradicionalnega življenja v Afriki — vasi, trge in vsakodnevno življenje Afričanov. Tako se je batik začel hitro stapljati z afriško tradicionalno umetnostjo. Njegove preproste barvne ploskve, pomanjkanje barvne tonske gradacije in omejena barvna skala, vse to je zelo blizu tradicionalnim stilom okraševanja predmetov in sten koč, tako da so dosegli z batikom določen »afriški učinek«.

Gard Okello je s svojo ljubeznijo do afriške geometrične dekoracije predstavil vzorce, za katere so značilne jasne ploskve. To tehniko je pozneje dokaj verno uporabil Theophilus Mazinga. Tretji umetnik Pontiac Nkuubi pa je, kot tudi ostala dva, upodabljaj prizore iz tradicionalnega življenja, toda nagibal se je k stilu, ki je bil bliže slikarstvu kot klasični batik tehniki. Ti umetniki še vedno posamično ustvarjajo. Razen teh pa moramo omeniti še slikarja Labana, ki je prikazal tehniko batika, ki je znana kot »marmornata« in ki izhaja iz vezane barve in s tem zmanjšuje potrebo po risbi.

Zanimiv razvoj v batiku pa je pred nedavnim nakazala slikarka Robin Andersonova in to s svojimi deli, pri katerih je uporabila nov proces svilenega sita. To tehniko je prenesla na tekstilne vzorce v mnogo bolj svobodnem stilu kot ga pozna malajsko-indonezijski batik. Nekateri vidijo izhodišče za nadaljnjo uveljavitev batika v vzhodni Afriki prav v tehniki, ki jo je uspešno začela uporabljati Andersonova.

Danes ustvarjajo v Afriki, predvsem še v Keniji, v tehniki batik številni slikarji. Večinoma so to mladi ljudje, le redki med njimi so končali univerzo v Nairobiju, drugi so se izpopolnjevali v krajših, nekajmesečnih slikarskih šolah, večinoma pa so to samorastniki. Tehnika, v kateri ustvarjajo svoja dela, je dala ime temu slikarstvu. Zato je danes »batik« že poseben pojem v sodobni slikarski umetnosti vzhodne Afrike.

¹ Tjanting je majhen bakren korček z eno ali več odlivnimi cevčicami, ki imajo dno raznih debelin. Skozi te cevčice odteka topla vosk in pokriva tiste dele površine, ki naj bi ostale po barvanju neobarvane.

Profesor Gard Okello
Univerza v Nairobiju

BATIK IN CONTEMPORARY ART OF EAST AFRICA

Batik, as is well known, is a wax resist technique of producing designs on cloth, and is best known in its South-East Asian form, where it was, and is, used principally in textiles, with highly stylized traditional motifs patterned over with fine spider lines resulting from cracking of the wax in the dyeing process. However, it was also known traditionally in West Africa, where starch was used as a resist in place of wax; and nearly ten years ago it was introduced to East Africa by Mrs. Una Bairns, then lecturing in textile design at the University College, Nairobi, and Miss Robin Anderson. Although perhaps it is slightly inaccurate to say 'introduced', since the technique was kept a closely-guarded secret from all but a very few students at the University College, Nairobi.

From the beginning the Kenyan form of the batik differed from its South-East Asian model in that it was used not for textile design but as a medium of artistic expression. The use of brush instead of tjanting also meant that the ornate stylization of the original was discarded in favour of freedom of style, sensitive lines, and areas of texture produced with brush strokes, as well as with the traditional cracking of the wax. Early materials used were Dylon dyes on cotton lawn or silk, with paraffin wax as the resist. The Dylon colours tended to be somewhat dull, but with skilful use a very pleasing harmony of colour tones was obtainable; and later, Procion dyes were used for a more 'African' brilliance.

The first batiks proved very popular with tourists, and in deference to touristic tastes the subject matter tended to be limited to game animals and Masai warriors. But then three Ugandan students of Fine Art at the University College, Nairobi, Theophilus Mazinga, Gard Okello and Pontiac Nkuubi, performed a distinct service to the medium in giving out the secret of the process to other artists, while at the same time themselves adapting it to a peculiarly local art style depicting scenes of traditional life — the village, the market, the life of their own peoples.

SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ

K E.01 A.11.02

SEM

1971

900830108

COBISS ®

Založil

Slovenski etnografski muzej
Za založbo dr. Boris Kuhar

Tisk: Tiskarna PTT, Ljubljana